

Kommentarer til Helsedirektoratets orientering om endringer i folketrygdlovens regler om etterlatteytelser og betydningen for egenandelsforskriftens § 5.

Helsedirektoratet sendte ut et brev datert 06.03.24, der de kommer med en tolkningsuttalelse på hvordan kommuner og statsforvaltere skal forholde seg til endringene i folketrygdloven om etterlatteytelser, som trådte i kraft 01.01.24, med tanke på beregning av forsørgerfradrag.

KS og KS Digitale fellestjenester AS har, i samarbeid med jurist Åsmund Edvardsen, gjennomgått tolkningsuttalelsen for å lage en forenklet oversikt over endringene og konsekvensene de får for beregning av forsørgerfradrag.

Brevet fra Helsedirektoratet har inngående informasjon om endringene i folketrygden. Vi har valgt å ikke gjengi disse i denne kommentaren, og heller fokusere på de konkrete konsekvensene for beregning av forsørgerfradrag etter forskriftens § 5. Helsedirektoratets brev følger vedlagt og på denne linken: [Forskrift om egenandel for helse- og omsorgstjenester § 5 - betydningen av endringer i folketrygdlovens regler om etterlatteytelser \(2024\).PDF \(helsedirektoratet.no\)](#).

I arbeidet har KS og KS Digitale fellestjenester AS vært i kontakt med Helsedirektoratet for å få ytterligere avklaringer og presiseringer til direktoratets tolkninger av 06.03.24. Helsedirektoratet har i uttalelse av 01.07.24 (brev 24/11575-4) kommet med tilleggskommentarer. Brevet følger vedlagt.

Innhold

1. Generelle tolkninger	3
2. Forsørgerfradrag for hjemmeboende ektefelle.....	3
2.1. Forsørgerfradrag for ektefeller født i 1943 eller tidligere	3
2.2. Forsørgerfradrag for ektefeller født i 1944-1953	4
2.3. Forsørgerfradrag for hjemmeboende ektefeller født i 1954-1962 som er alderspensjonister... 4	
Spesifikasjon av regler om forsørgerfradrag for hjemmeboende ektefeller født i 1957-1962 som er under 67 år og er alderspensjonister	5
2.4. Forsørgerfradrag for hjemmeboende ektefeller som er under 67 år og som ikke mottar uføretrygd eller alderspensjon	5
2.5. Forsørgerfradrag for hjemmeboende ektefeller som er under 67 år og født i 1970 eller tidligere, og der forsørgerfradrag allerede er beregnet før 01.01.24	5
2.6. Forsørgerfradrag for hjemmeboende ektefeller som er under 67 år og født etter 1970, der forsørgerfradrag allerede er beregnet før 01.01.2024	6
2.7. Forsørgerfradrag for hjemmeboende ektefeller født i 1963 eller senere som er alderspensjonist.....	6
2.8. Forsørgerfradrag for hjemmeboende ektefeller som får uføretrygd	6
2.9. Forsørgerfradrag for ektefeller født i 1963 eller senere som har AFP	6
3. Forsørgerfradrag for barn	7
4. Eksempler på utregning	7
Eksempel 1: Ektefelle født i 1951.....	7
Eksempel 2: Ektefelle født i 1956, og mottar alderspensjon	8
Eksempel 3: Ektefelle født i 1969, og mottar ikke uføretrygd eller alderspensjon	8
5. Avsluttende kommentar	8

1. Generelle tolkninger

Uttalelsen fra Helsedirektoratet datert 06.03.24 omhandler hovedsakelig konsekvensene av endringer i folketrygdloven. I tillegg inneholder uttalelsen noen generelle tolkninger og kommentarer. Disse er oppsummert her.

Det er viktig å merke seg at de nye reglene om etterlatteytelser bare gjelder forsørgerfradraget knyttet til folketrygdtytelse, jfr. egenandelsforskriftens § 5 annet ledd. Regelen om forsørgerfradrag for 50 % av beboerens *andre offentlige og private pensjoner* berøres ikke av endringene i lovgivningen og vil stå som før, jfr. egenandelsforskriftens § 5 tredje ledd.

Alle tolkninger i denne kommentaren er minimumsregler. Den enkelte kommune kan gjøre skjønnsmessige vurderinger som kommer beboer til gode, enten i form av høyere fradrag eller lenger virkningstid.

Helsedirektoratet anbefaler å bruke 1 G fremfor faktisk grunnpensjon i beregning av forsørgerfradrag, for å forenkle saksbehandlingen.

2. Forsørgerfradrag for hjemmeboende ektefelle

Her har vi oppsummert de konkrete konsekvenser av de nye reglene. For å synliggjøre hvilke forskjellige grupperinger som har oppstått grunnet både endring i etterlatte reglene og endringen i reglene for pensjon fra 2011, har vi laget klare kategorier.

De mest omfattende endringer i folketrygdloven gjelder der hjemmeboende ektefelle er under 67 år. Der hjemmeboende ektefelle er over 67 år, har endringene kun mindre konsekvenser for forsørgerfradragberegningene. I hovedsak kan kommunene videreføre tidligere praksis når det gjelder beregning av forsørgerfradraget der hjemmeboende ektefelle er over 67 år.

2.1. Forsørgerfradrag for ektefeller født i 1943 eller tidligere

Forsørgerfradraget regnes ut som før. Tenkt etterlattepensjon regnes ut på tre måter, og den utregningen som gir best utfall for beboer benyttes.

Alternativ 1

*Grunnpensjon – den høyeste av beboers eller hjemmeboendes faktiske grunnpensjon
+ 55 prosent av hjemmeboende ektefelles tilleggspensjon
+ 55 prosent av beboers tilleggspensjon
= hjemmeboende ektefelles tenkte etterlattepensjon*

Alternativ 2

*Grunnpensjon – den høyeste av beboers eller hjemmeboendes faktiske grunnpensjon
+ hjemmeboende ektefelles tilleggspensjon
= hjemmeboende ektefelles tenkte etterlattepensjon*

Alternativ 3

*Grunnpensjon – den høyeste av beboers eller hjemmeboendes faktiske grunnpensjon
+ sært tillegg eller pensjonstillegg – som tilsvarer fullt grunnbeløp
= hjemmeboende ektefelles tenkte etterlattepensjon*

2.2. Forsørgerfradrag for ektefeller født i 1944-1953

Tenkt etterlattepensjon regnes ut som før (se [punkt 2.1](#)), men skal ikke endres i ettertid.

For eksisterende beboere som allerede har fått beregnet forsørgerfradrag før 01.01.24 gjøres det ved oppdatering av det løpende vedtak i 2024 en ny beregning på samme måte som tidligere. Se punktet over. Siden etterlattepensjon fra 2024 for denne gruppe skal være nominelle, dvs. være uforandret, så skal man etter dette ikke justere/øke årlig den *tenkte etterlattepensjonen*. Med andre ord er den hjemmeboende ektefelles *tenkte etterlattepensjon* nå satt, og den skal ikke justeres.

Dersom beboer bor videre på institusjonen i 2025, og det skal gjøres en oppdatering av det løpende vedtak for 2025, skal *tenkt etterlattepensjon fra folketrygden* i vedtaket settes til samme beløp som i beregningen for 2024. Alle andre poster/beløp i beregningen skal imidlertid oppdateres til 2025-tall.

For nye beboere etter 01.01.24 gjøres det en beregning ved oppstart av oppholdet, hvor tenkt etterlattepensjon regnes ut som før (se punktet over). Dersom beboer bor videre på institusjonen i 2025, og det gjøres en oppdatering av det løpende vedtak for 2025, skal *tenkt etterlattepensjon fra folketrygden* i vedtaket settes til samme beløp som i beregningen for 2024. Alle andre poster/beløp i beregningen skal imidlertid oppdateres til 2025-tall.

2.3. Forsørgerfradrag for hjemmeboende ektefeller født i 1954-1962 som er alderspensjonister

Forsørgerfradraget regnes i hovedsak ut som før (se [punkt 2.1](#)), men inntekstspensjonen skal ikke med i beregningen. Som i forrige punkt (se [punkt 2.2](#)) skal *tenkt etterlattepensjon* heller ikke endres i ettertid.

Se [spesifisering under](#) for ektefeller i denne grupperingen som er under 67 år.

Pensjonister født etter 1954 vil i mindre grad få sin basispensjon i form av *grunnpensjon* og *tilleggspensjon*. Basispensjonen vil for disse i stedet bli gitt i form av en *inntekstspensjon*. For yngre pensjonister vil inntekstspensjon altså gradvis erstatte/overta for grunn-/tilleggspensjon.

Pensjonister som er født mellom 1954-1962 vil dels få basispensjonen som *grunnpensjon/tilleggspensjon* og dels som *inntekstspensjon*. Den andel av pensjonen som gis som inntekstspensjon økes gradvis ut fra fødselsår. Det innebærer at grunnpensjon og tilleggspensjon utgjør mesteparten av basispensjonen for en som er født i 1954. Motsatt vil en som er født i 1962 få lav grunnpensjon/tilleggspensjon, men en høyere inntekstspensjon.

Det finnes ikke regler om gjenlevendetillegg i en *inntekstspensjon*. Konsekvensen ved forsørgerfradragberegningen, er at den *tenkte etterlattepensjon fra folketrygden* blir mindre jo større del av basispensjonen som er *inntekstspensjon*.

Siden det ikke er regler om gjenlevendetillegg i en inntekstspensjon, skal heller ikke posten *inntekstspensjon* med i utregningen av tenkt etterlattepensjon.

I likhet som når hjemmeboende er født før 1954, skal tenkt etterlattepensjon i utgangspunktet regnes ut på tre måter, og den utregningen som gir best utfall for beboer benyttes. Se [punkt 2.1](#) for utregning.

Fordi hjemmeboendes grunn- og tilleggspensjon vil være lav, vil nok utregningsalternativ 3 gi best resultat for mange i denne grupperingen. Spørsmålet er om alternativ 3 skal benyttes i disse

tilfellene. Helsedirektoratet har ikke sagt noe om dette i sine uttalelser. Vi anbefaler, for enkelthets skyld å bruke utregningsalternativ 3 som den er, selv om hjemmeboende ektefelle neppe ville fått dette i etterlattepensjon som gjenlevende.

På grunn av ytelsene er *nominelle*, skal *tenkt etterlattepensjon fra folketrygden* ikke økes ved årlig oppdatering av vedtaket. Med andre ord er den hjemmeboende ektefelles *tenkte etterlattepensjon* nå beregnet og skal ikke justeres senere.

Spesifikasjon av regler om forsørgerfradrag for hjemmeboende ektefeller født i 1957-1962 som er under 67 år og er alderspensjonister

Etter endringene i folketrygdloven vil etterlatte som er under 67 år ikke lenger få en *etterlattepensjon*, men en *omstillingsstønad*.

Det er likevel ikke alle under 67 år som har rett på slik omstillingsstønad. Det gjelder blant annet dersom man mottar alderspensjon fra folketrygden (tidligpensjon) eller har full uføretrygd. Disse reglene følger av [folketrygdloven § 17-11](#).

Dette innebærer at det ikke skal beregnes tenkt etterlattepensjon fra folketrygden og heller ikke gis forsørgerfradrag etter § 5 annet ledd for denne gruppen.

Unntaket er hvis det allerede var beregnet forsørgerfradrag før 01.01.24. I disse tilfellene videreføres forsørgerfradraget etter gamle regler.

2.4. Forsørgerfradrag for hjemmeboende ektefeller som er under 67 år og som ikke mottar uføretrygd eller alderspensjon

For alle andre tilfeller der hjemmeboende er under 67 år, beregnes tenkt etterlattepensjon fra folketrygden slik:

*Tenkt omstillingsstønad til hjemmeboende ektefelle (2,25 ganger G)
- Hjemmeboende ektefelles arbeidsinntekt og folketrygdytelser
= forsørgerfradrag i egenandel etter § 5 annet ledd*

Slik fradrag gis i utgangspunktet i 3 år. Dette kan også gis utover 3 år inntil ektefelle fyller 67 år, så lenge ektefellen har en gjennomsnittlig arbeidsinntekt på under 2 G de siste fem årene.

2.5. Forsørgerfradrag for hjemmeboende ektefeller som er under 67 år og født i 1970 eller tidligere, og der forsørgerfradrag allerede er beregnet før 01.01.24

Forsørgerfradraget beregnes etter gamle regler og varer til ektefellen fyller 67 år, så lenge ektefellen tjente mindre enn 2 G i året i perioden 2019-2023 og mindre enn 3 G i året i perioden 2022-2023.

Unntak er hvis ektefellen er født i 1970 eller senere, se neste punkt.

Dersom ektefellen tjente mer enn det som er nevnt over, skal det ikke gis forsørgerfradrag.

Hvis retten til forsørgerfradrag faller bort etter disse reglene, kan endringene bare gjøres fremover i tid. Det betyr at dersom man har gitt forsørgerfradrag i 2024 basert på gamle regler, så skal man også i etteroppgjøret for 2024 få forsørgerfradrag basert på gamle regler. Vi anbefaler derfor å fatte

nye vedtak med virkningspunkt fra nytt år (01.01.25) dersom man tar bort forsørgerfradraget etter de nye reglene.

2.6. Forsørgerfradrag for hjemmeboende ektefeller som er under 67 år og født etter 1970, der forsørgerfradrag allerede er beregnet før 01.01.2024

Forsørgerfradraget beregnes etter gamle regler, men varer nå i 3 år fra 01.01.24, forutsatt at ektefellen tjente mindre enn 2 G i året i perioden 2019-2023.

Dersom ektefellen tjente mer enn 2 G i året i perioden 2019-2023 skal det ikke gis forsørgerfradrag.

Hvis retten til forsørgerfradrag faller bort etter disse reglene, kan endringer bare gjøres fremover i tid. Det betyr at dersom man har fått forsørgerfradrag i 2024, så skal man også i etteroppgjøret for 2024 få forsørgerfradrag. Vi anbefaler å fatte nye vedtak med virkning fra nytt år (01.01.25).

2.7. Forsørgerfradrag for hjemmeboende ektefeller født i 1963 eller senere som er alderspensjonist

Som nevnt i [punkt 2.1](#) har etterlatte som er under 67 år ikke rett til omstillingsstønad dersom man mottar alderspensjon fra folketrygden (tidligpensjon) jfr. [folketrygdloven § 17-11](#).

Dette innebærer at det ikke skal beregnes tenkt etterlattepensjon fra folketrygden og heller ikke gis forsørgerfradrag etter § 5 annet ledd for denne gruppen.

Disse reglene medfører videre at beboer mister retten til forsørgerfradrag dersom hjemmeboende ektefelle begynner å få tidlig alderspensjon fra folketrygden.

2.8. Forsørgerfradrag for hjemmeboende ektefeller som får uføretrygd

Som nevnt i pkt. 2.4 har etterlatte ikke rett til omstillingsstønad dersom man har full uføretrygd, jfr. [folketrygdloven § 17-11](#).

Dette innebærer at det ikke skal beregnes tenkt etterlattepensjon fra folketrygden og heller ikke gis forsørgerfradrag etter § 5 annet ledd for denne gruppen.

Unntaket er hvis det allerede var beregnet forsørgerfradrag før 01.01.24. I disse tilfellene videreføres forsørgerfradraget etter gamle regler.

2.9. Forsørgerfradrag for ektefeller født i 1963 eller senere som har AFP

I [folketrygdloven § 17-11](#) fremgår det at dersom man mottar offentlig AFP, så vil man ikke ha krav på omstillingsstønad. HelseDirektoratet har i møte 20.09.24 uttalt at de mener at beboer ikke mister retten til forsørgerfradrag dersom ektefelle mottar offentlig AFP. Konsekvensen av dette er at det skal beregnes forsørgerfradrag selv om ektefelle mottar offentlig AFP.

I tillegg presiserer HelseDirektoratet i uttalelse av 01.07.24 at: *"Det er imidlertid ingen AFP-ordning etter folketrygdloven. AFP er derfor ikke en ytelse fra folketrygden, og det regnes heller ikke som arbeidsinntekt. Hjemmeboende ektefelles eventuelle AFP-ytelser inngår derfor ikke i fradragberegningen etter egenandelsforskriften § 5 andre ledd, jf. hol. § 11-2 første ledd."* Dette

betyr at offentlig AFP skal ikke inkluderes i ektefelles inntekt ved motregning. Denne tolkningen er den motsatte fra det som står på s. 169 i Edvardsen og Hellands bok "Betaling for beboere i institusjon".

3. Forsørgerfradrag for barn

Frdraget gis til barn inntil barnet fyller 20 år, så lenge beboer har helt eller delvis faktisk forsørgeransvar.

Dersom barnets/barnas andre forelder er i live, gis det 1 G i forsørgerfradrag per barn.

Dersom barnets/barnas andre forelder er død, gis det 2,25 G i forsørgerfradrag per barn.

Helsedirektoratet mener at kommunene bør se bort ifra forskriftens avkortningsregler for barnets egen inntekt og eventuelle folketrygdytelse, og gi frdraget uavkortet.

Dette vil fjerne behovet for innhenting av inntektsopplysninger for barn, noe som forenkler saksbehandlingen.

Kommunene står selvsagt fritt til å fortsatt motregne mot barns inntekt etter forskriften.

4. Eksempler på utregning

Her følger noen regneeksempler. Tallene er per måned.

Eksempel 1: Ektefelle født i 1951

Se [punkt 2.2](#) for mer informasjon.

Beboer har:

Grunnpensjon: 9 530

Tilleggspensjon: 11 836

Beboer har:

Grunnpensjon: 9 530

Tilleggspensjon: 11 836

Hjemmeboende ektefelle (f. 1951) har:

Grunnpensjon: 9 530

Tilleggspensjon: 9 870

Utregning av forsørgerfradrag:

Grunnpensjon:	kr. 9 530
+ 55% av beboers tilleggspensjon på 11 836:	kr. 6 510
+ 55 av hjemmeboende tilleggspensjon på 9 870:	kr. 5 429
Tenkt etterlattepensjon etter folketrygden:	kr. 21 469

Tenkt etterlattepensjon på kr. 21 469 skal nå benyttes så lenge beboer har rett på forsørgerfradrag. Ektefelles inntekt trekkes ut av dette beløpet i hver beregning.

Eksempel 2: Ektefelle født i 1956, og mottar alderspensjon
Se [punkt 2.3](#) for mer informasjon

Beboer har:

Grunnpensjon: 9 530

Tilleggspensjon: 21 597

Ektefelle (f. 1956) har:

Grunnpensjon: 1 715

Pensjonstillegg: 2 310

Inntektspensjon: 226

Garantipensjon: 2 194

Sum: 6 445

Utrekning av forsørgerfradrag:

Grunnpensjon:	kr. 9 530
+ 55% av beboers tilleggspensjon på 21 597:	kr. 11 878
+ 55 av hjemmeboende tilleggspensjon på 0:	kr. 0
Tenkt etterlattepensjon etter folketrygden:	kr. 21 408
- hjemmeboendes folketrygdeytelser:	kr. 6 445
Forsørgerfradrag:	kr. 14 963

Tenkt etterlattepensjon på kr. 21 408 skal nå benyttes så lenge beboer har rett på forsørgerfradrag. Ektefelles inntekt trekkes ut av dette beløpet i hver beregning.

Eksempel 3: Ektefelle født i 1969, og mottar ikke uføretrygd eller alderspensjon
Se [punkt 2.5](#) for mer informasjon.

Utrekning av forsørgerfradrag:

Tenkt omstillingsstønad til hjemmeboende ektefelle (2,25G):	kr. 27 281
- <u>hjemmeboendes arbeidsinntekt</u>	<u>kr. 23 465</u>
Forsørgerfradrag:	kr. 3 816

Frdraget gis i 3 år, siden inntekten til ektefelle er over 2G, eller til ektefellen mottar uføretrygd eller alderspensjon.

5. Avsluttende kommentar

Vi håper denne oversikten er til nytte for kommunene og statsforvalterne i sin saksbehandling av forsørgerfradrag, og at tolkningsuttalelsen fra Helsedirektoratet vil føre til mer likebehandling.

Ved spørsmål, ta kontakt på fiks@ks.no.

Bergen, 04.10.2024

Ida Vania X. Skirbekk
Segmentansvarlig
KS Digitale Fellestjenester AS

Christiane Hunsbedt
Segmentansvarlig
KS